

Digenis Akritis

E. Jeffreys, *Digenis Akritis. The Grottaferrata and Escorial versions* [Cambridge Medieval Classics 7. Cambridge: Cambridge University Press, 1998].

Grottaferratská verze

≤Βασιλείου Διγενοῦς Ἀκρίτου λόγος πρώτος≥

Ἐπαινοὶ καὶ τρόπαια κατορθωμάτων (1)
τοῦ τρισμάκαρος Ἀκρίτου Βασιλείου,
τοῦ ἀνδρειοτάτου τε γενναιοτάτου,
ἰσχὺν ἔχοντος παρὰ Θεοῦ ὡς δῶρον
καὶ κατατροπώσαντος πᾶσαν Συρίαν, (5)
τὴν Βαβυλῶνα, Χαρζιανὴν τε ὅλην,
Ἀρμενίαν τε καὶ τὴν Καππαδοκίαν,
τὸ Ἄμόριον τε καὶ τὸ Ἰκόνιν ἅμα,
τὸ περίφημον καὶ μέγα κάστρον ἔτι,
τὸ δυνατὸν τε καὶ κατωχυρωμένον, (10)
τὴν Ἄγκυραν λέγω τε καὶ πᾶσαν Σμύρνην,
καὶ τὰ παρὰ θάλασσαν καθυποτάξας.
Δηλώσω σοι γὰρ τὰς αὐτοῦ πράξεις ἄρτι
ὡς εἰργάσατο ἐν τῷ παρόντι βίῳ,
πῶς πολεμιστὰς δυνατοὺς καὶ ἀνδρείους (15)
κατεπτόησε καὶ πάντα τὰ θηρία,
ἔχων συνεργοῦσαν τε Θεοῦ τὴν χάριν,
καὶ Θεοτόκου τῆς ἀκαταμαχήτου
καὶ τῶν ἀγγέλων ἅμα καὶ ἀρχαγγέλων,
τῶν ἀθλοφόρων καὶ μεγάλων μαρτύρων, [@1](#) (20)
Θεοδώρων τε τῶν πανενδοξοτάτων,
τοῦ στρατηλάτου καὶ τοῦ τίρωνος ἅμα,
τοῦ πολυάθλου γενναίου Γεωργίου,
καὶ θαυματουργοῦ καὶ μάρτυρος μαρτύρων
ἐνδοξοτάτου Δημητρίου, προστάτου (25)
τοῦ Βασιλείου καὶ καύχημα καὶ κλέος
τοῦ νικοποιοῦ ἐν τοῖς ὑπεναντίοις
Ἀγαρηνοῖς τε καὶ τοῖς Ἰσμαηλίταις,
Σκύθοις βαρβάροις τοῖς λυσιπῶσιν ὡς κύνες.

Ἦν ἀμιρᾶς τῶν εὐγενῶν πλουσιώτατος σφόδρα (30)
φρονήσεώς τε μέτοχος καὶ ἀνδρείας εἰς ἄκρον,
οὐ μέλας ὡς Αἰθίοπες, ἀλλὰ ξανθός, ὠραῖος,
ἀνθῶν ἄρτι τὸ γένειον εὐπρεπέστατον, σγοῦρον.
Εἶχεν ὀφρύδιον πεπανὸν καθάπερ πεπλεγμένον·
βλέμμα γοργόν, ἐνήδονον, πλήρης ἔρωτος γέμον, (35)
ὡς ῥόδον ἐξανέτειλεν ἐν μέσῳ τοῦ προσώπου·
ὡς κυπαρίσσιον ἔμνοστον τὴν ἡλικίαν ἔχων,
εἶπεν ἄν τις ἰδὼν αὐτὸν εἰκόνι ἐοικέναι·
σὺν τούτοις ἀκατάμαχον τὴν ἰσχὺν κεκτημένος
καθ' ἐκάστην ἐσχόλαζεν εἰς θηρίων πολέμους· (40)
τόλμην πειράζων τὴν αὐτοῦ καὶ ἀνδρείαν θαυμάζων
ὡς θαῦμα πᾶσι προὔκειτο τοῖς αὐτὸν καθορῶσι.
Δεινὸν δὲ πρᾶγμα πέφηνεν εἰς τοὺς νέους ἡ δόξα.
Τῷ γὰρ πλουτεῖν διεπαρθεὶς καὶ ὄγκῳ τῆς ἀνδρείας
στρατολογεῖν ἀπήρξατο Τούρκους καὶ Διλεμίτας, (45)
Ἀραβίτας τε ἐκλεκτοὺς καὶ πεζοὺς Τρωγλοδύτας·
εἶχε καὶ τοὺς ἀγούρους του χιλίουσ γουλαμίους,
ἀδνουμιάτας ἅπαντας ἐπαξίως ῥογεύσας.

†Ἐξέπνευσε† πνέων θυμοῦ κατὰ τῆς Ῥωμανίας·
τὰ μέρη δὲ καταλαβὼν χώρας τοῦ Ἡρακλέος (50)
πόλεις ἠρήμωσε πολλὰς ἐρήμους καταστήσας @1
καὶ πλήθη ἠχμαλώτευσεν λαοῦ ἀναριθμήτου,
ἀπροφυλάκτων τῶν μερῶν ἐκείνων τυγχανόντων
(οἱ γὰρ ἐκεῖ φυλάσσοντες ἔτυχον εἰς τὰς ἄκρας)
καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄδειαν μεγάλην συναντήσας, (55)
διαδραμὼν Χαρζιανὴν Καππαδοκίαν φθάνει
καὶ εἰς οἶκον τοῦ στρατηγοῦ ἀθρόως ἐπιπίπτει.
Τὰ δὲ πραχθέντα ἐν αὐτῷ τίς εἰπεῖν ἐξισχύσει;
Πάντας γὰρ ἐθανάτωσε τοὺς ἐκεῖ εὐρεθέντας,
πλοῦτον ἀφείλετο πολύν, ἐσκύλευσε τὸν οἶκον (60)
καὶ κόρην ἠχμαλώτευσεν πάνυ ὠραιοτάτην,
θυγατέρα τοῦ στρατηγοῦ, τυγχάνουσαν παρθένον.
Ἐπῆρχε δὲ ὁ στρατηγὸς ἐν ἔξορίᾳ τότε
καὶ οἱ τῆς κόρης ἀδελφοὶ ἔτυχον εἰς τὰς ἄκρας.

Ἡ μήτηρ δὲ τὰς τῶν ἐθνῶν ἀποφυγοῦσα χειρᾶς (65)
ἅπαντα γράφει παρευθὺς τοῖς υἱοῖς τὰ συμβάντα,
τὴν τῶν ἐθνῶν τὴν ἔλευσιν, τὴν ἀρπαγὴν τῆς κόρης,
τῆς φιλάτης τὸν χωρισμόν, τῶν συμφορῶν τὸ πλῆθος.

Προσέθηκε δὲ τῇ γραφῇ καὶ τάδε μετὰ θρήνων:

«Ὡ τέκνα ποθεινότατα, οἰκτεῖρατε μητέρα (70)
ψυχὴν ἀθλίαν ἔχουσαν καὶ μέλλουσαν τεθνάναι·
ἀγάπης μνημονεύσατε ἀδελφῆς τῆς ἰδίας,
ἐλευθερῶσαι σπεύσατε ἀδελφὴν καὶ μητέρα,
τὴν μὲν δουλείας τῆς πικρᾶς, καμὲ δὲ τοῦ θανάτου.
Δώσωμεν πᾶσαν ὑπαρξιν ἕνεκεν τῆς φιλάτης· (75)
ζωὴν μὴ προτιμήσητε διὰ τὴν ἀδελφὴν σας,
ἀδελφὴν ἐλεήσατε, τέκνα μου, τὴν ἰδίαν,
ἀπέλθετε μετὰ σπουδῆς εἰς ἀνάρρυσιν ταύτης·
εἰ δ' οὐ, θανοῦσαν ὄψεσθε μητέρα ὑπὲρ τέκνου
καὶ τὴν κατάραν τὴν ἐμὴν λήψεσθε καὶ πατρώαν, (80)
εἰ τοῦτο οὐ ποιήσητε καθὼς ὑμῖν ὑπέσχον.»

Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, στενάξαντες ἐκ βάθους
καὶ δακρῶν κατάβροχοι οἱ πέντε γεγονότες,
ἀλλήλους προεπέμποντο τοῦ ἀπελθεῖν σπουδαίως,
«Ἄς ἀπέλθωμεν,» λέγοντες, «σφαγῶμεν ὑπὲρ ταύτης.» @1 (85)
Εὐθὺς ἵππων ἐπέβησαν καὶ ὄχοντο τοῦ δρόμου
συνεπομένους ἔχοντες ὀλίγους στρατιώτας·
καὶ μὴδὲν ἀμελήσαντες, ὕπνου μὴ κορεσθέντες,
διὰ βραχέων ἡμερῶν ἔφθασαν τὰ φουσσᾶτα
εἰς τὴν κλεισοῦραν τὴν δεινὴν ἣν Δύσκολον καλοῦσι· (90)
καὶ μακρόθεν πεζεύσαντες ἔνθα τὰς βίγλας εὔρον,
δί' ὑπομνήσεως αὐτῶν δεήσεως ἐγγράφου
ἤχθησαν πρὸς τὸν ἀμιρᾶν τῆ ἐκείνου προστάξει.
Ἵπῃρχε δὲ καθήμενος ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου,
χρυσοκολλήτου, φοβεροῦ, ἀπέξωθεν τῆς τένδας· (95)
κύκλω αὐτοῦ παρίσταντο πλήθη ἀνδρῶν ἐνόπλων.
Καὶ πλησίον γενόμενοι, ἀκούει τούτων λόγους,
καὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν μέχρι τρίτου ἐδάφους
μετὰ δακρῶν ἔλεγον τῷ ἀμιρᾶ τοιάδε:

«Ἀμιρᾶ, δούλε τοῦ Θεοῦ καὶ πρῶτε τῆς Συρίας, (100)
νὰ φθάσης εἰς τὴν Πάνορμον, ἴδης τὸ μασγιδίον,
νὰ προσκυνήσης, ἀμιρᾶ, τὸν κρεμάμενον λίθον,
καὶ ἀξιωθῆς ἀσπάσασθαι τὸ μνήμα τοῦ Προφήτου,
νὰ ἀκούσης καὶ τῆς προσευχῆς τῆς καθιερωμένης.
Κόρην τερπνὴν ἀφῆρπαξας, ἀδελφὴν ἡμετέραν· (105)
πώλησον ταύτην πρὸς ἡμᾶς, δούλε Θεοῦ ὑψίστου,

καὶ ἀντ' αὐτῆς σοὶ δώσομεν πλοῦτον ὅσον κελεύεις.
Θρηνεῖ γὰρ δι' αὐτὴν ὁ πατὴρ ὡς μὴ ἔχων ἑτέραν,
θανεῖν ἢ μῆτηρ βούλεται ταύτην μὴ καθορῶσα,
ἡμεῖς δὲ πόθον ἄπειρον πρὸς αὐτὴν κεκτημένοι (110)
πάντες ἐπωμοσάμεθα ὄρκους φρικωδεστάτοις,
ἂν τὴν οὐχ ὑποστρέψωμεν, καὶ οἱ πάντες νὰ σφαγῶμεν.» [@1](#)

Ἀκούων ταῦτα ὁ ἀμιρᾶς καὶ τὴν τόλμην θαυμάσας
πρὸς τὸ μαθεῖν δῆτα στερεῶς εἰ τυγχάνουν ἀνδρεῖοι
(ἀκριβῶς γὰρ ἠπίστατο τὴν τῶν Ῥωμαίων γλῶτταν), (115)
ἠρέμα ἀπεκρίνατο λέγων αὐτοῖς τοιάδε:

«Εἰ ποθεῖτε τὴν ἀδελφὴν ποιῆσαι ἐλευθέραν,
εἷς χωρισθῆτω ἀφ' ὑμῶν ὃν ἔχετε γενναῖον,
καὶ ἄς καβαλλικεύσωμεν ἐγὼ τε καὶ ἐκεῖνος,
καὶ ἄς μονομαχήσωμεν ἐγὼ τε καὶ ἐκεῖνος. (120)
Καὶ εἰ μὲν τρέψω τὸν ἐγὼ, δούλους ὑμᾶς νὰ ἔχω·
εἰ δὲ κάκεῖνος τρέψει με, χωρὶς λόγου παντοίου
νὰ λήψεσθε τὴν ἀδελφὴν μηδὲν ζημιωθέντες
καὶ ἕτερα ἀιχμάλωτα παρ' ἐμοῦ εὐρεθέντα.
Ἄλλως γὰρ οὐ πεισθήσομαι τὴν ἀδελφὴν παρέξει, (125)
εἰ καὶ τὸν πλοῦτον δώσητε πάσης τῆς Ῥωμανίας.
Ἀπέλθετε, σκοπήσατε ὅπερ ὑμῖν συμφέρει.»

Εὐθὺς ἐξῆλθον ἅπαντες χαίροντες τῇ ἐλπίδι·
ἀλλ' ἵνα μὴ φιλονεικοῦν ποῖος νὰ πολεμήσῃ,
λαχνοὺς θεῖναι προέκριναν καὶ ἔλυσαν τὴν ἔριν· (130)
ἔλαχε δὲ τὸν ὕστερον τὸν μικρὸν Κωνσταντῖνον,
ὃς δίδυμος ἐτύγχανε μετὰ τῆς αὐταδέλφης.
Ὁ πρῶτος νουθετῶν αὐτὸν ἠλείφε πρὸς ἀγῶνας,
«Μὴ ὄλωσ», λέγων, «ἀδελφέ, φωναὶ καταπτοήσουν,
μὴ κρότοι δειλιάσωσι, πληγαὶ σε ἐκφοβήσουν· (135)
κἂν γυμνὸν ἴδῃς τὸ σπαθὶν, φυγεῖν οὕτω μὴ δώσης,
κἂν ἄλλο τι δεινότερον εἰς τροπὴν μὴ ἐκφύγῃς·
νεότητος μὴ φεῖσαι σῆς παρὰ μητρὸς κατάρα
ἧς εὐχαῖς στηριζόμενος τὸν ἐχθρὸν καταβάλης·
οὐ γὰρ παρόψεται Θεὸς δούλους ἡμᾶς γενέσθαι. (140)
Ἄπιθι, τέκνον, εὐθυμον, μὴ δειλιάσης ὄλωσ.»

Escorialská verze

«Κρότοι καὶ κτύποι καὶ ἀπειλαὶ μὴ σὲ καταπτοήσουν,
μὴ φοβηθῆς τὸν θάνατον παρὰ μητρὸς κατάραν·
μητρὸς κατάραν φύλαττε καὶ μὴ πληγὰς καὶ πόνους.
Μέλη μέλη ἂν σὲ ποιήσουσιν, βλέπε ἐντροπὴν μὴ ποιήσης.
Τοὺς πέντε ἅς μᾶς φονεύσουσιν καὶ τότε ἅς τὴν ἐπάρουν. (6)
Μόνον προθύμως ἐξελθε εἰς τοῦ ἀμιρᾶ τὴν τόλμην.
Τὰ δύο σου χέρια φύλαττε καὶ ὁ Θεὸς νὰ μᾶς βοηθήσῃ.»

Καὶ ὁ ἀμιράς ἑκαβαλίκευσεν, εἰς αὐτὸν ὑπαγαίνει.
Φαρίν ἑκαβαλίκευσεν φυτλὸν καὶ ἀστεράτον· (10)
ὄμπρὸς εἰς τὸ μετώπιν τοῦ χρυσὸν ἀστέραν εἶχεν,
τὰ τέσσερά του ὀνύχια ἀργυροσάπωτα ἦσαν,
καλιγοκάρφια ὀλάργυρα ἦτον καλιγωμένον,
ἢ οὐρά του σμυρνομένη ἦτον μὲ τὸ μαργαριτάριν.
Πρασινορόδιος ἀετὸς ἔς τὴν σέλαν ἐξοπίσω (15)
καὶ ἰσικιάζει τὰς κουτάλας τοῦ ἐκ τοῦ ἡλίου τὰς ἀκτίνας.
Κοντάριν ἐμαλάκιζε βένετον, χρυσωμένον.

Καὶ τότε πάλιν ὁ ἀμιράς τοῦτον τὸν λόγον λέγει:
«Ἀπὸ πολὺν ἔτον πόλεμον καὶ ἀπὸ δοκιμασίας
καὶ πάλιν ἔχω ἀποδοχὴν νὰ ἐπάρω του τὸ νίκος.» (20)

Σαρακηνὸς ἐλάλησεν τὸν ἀμιράν τῆς γλώσσης:
«Αὐτό, ἀμιρά, μὴ τὸ γελάς, μὴ τὸ κατονειδίξης·

«Αὐτό, ἀμιρά, μὴ τὸ γελάς, μὴ τὸ κατονειδίξης·
ἐγὼ παιδὶν καλὸν θεωρῶ καὶ δυνατὸν πολέμου,
καὶ ἂν ἔχη καρδίαν ὁ ἄγουρος γλήγορα νὰ γυρίζῃ,
τὴν τόλμην τοῦ τὴν θεωρῶ (25)
νὰ ἐπάρῃ καὶ τὸ ἀδέλφι του καὶ ὅλον μᾶς τὸ κοῦρσος»— @1
σπεύδει γὰρ καὶ ὁ φθόνος τοῦ μὴ καὶ εἰς δειλίαν τὸν φέρῃ. (28)
Ταχέως ἑκαβαλίκευσαν, ἔς τὸν κάμπον κατεβαίνουν. (27)

Σαρακηνὸς ἐλάλησεν τὸν ἀμιράν τῆς γλώσσης: (30)
«Πίασε, μούλε, τὸν ἄγουρον, ταχέως νὰ τὸν νικήσης·
αὐτὸς σκυλὶ Ρωμαῖος ἔν', μὴ σὲ κακοδικήσῃ.» (29)
Εὐθύς ἑκαβαλίκευσαν, ἔς τὸν κάμπον κατεβαίνουν. (32)

Ὡς δράκοντες ἐσύριζαν καὶ ὡς λέοντες ἐβρουχοῦντα
καὶ ὡς ἀετοὶ ἐπέτουντα, καὶ ἐσμίξασιν οἱ δύο·
καὶ τότε νὰ ἰδῆς πόλεμον καλῶν παλληκαρίων. (35)

Καὶ ἀπὸ τῆς μάχης τῆς πολλῆς κροῦσιν διασυντόμως·
καὶ ἀπὸ τὸν κτύπον τὸν πολὺν καὶ ἀπὸ τὸ δὸς καὶ λάβε
οἱ κάμποι φόβον εἶχασιν καὶ τὰ βουνιὰ ἀηδονοῦσαν,
τὰ δένδρη ἐξεριζώνουντα καὶ ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη.

Τὸ αἷμαν ἐκατέρεεν εἰς τὰ σκαλόλουρά των (40)

καὶ ὁ ἴδρος τους ἐξέβαινεν ἀπάνω ἀπ' τὰ λουρίκια.

Ἦτον καὶ γὰρ τοῦ Κωνσταντῆ γοργότερος ὁ μαῦρος,

καὶ θαυμαστός νεώτερος ἦτον ὁ καβελάρης·
κατέβηκε εἰς τὸν ἀμιράν καὶ κρούει του ραβδέα
καὶ τότε ἐχέρισε ὁ ἀμιράς νὰ τρέμη καὶ νὰ φεύγη. (45)

Σαρακηνὸς ἐλάλησεν τὸν ἀμιράν τῆς γλώσσης:

«Πίασε, μούλε, τὸν ἄγουρον, ταχέως νὰ τὸν νικήσης,
μὴ εἰς σύντομόν του γύρισμα πάρη τὴν κεφαλὴν σου·
αὐτὸς καλὰ σ' ἐσέβηκεν, τώρα νὰ σὲ γκρεμίσῃ.

Ἐγώ, μούλε, οὐ τὸ ἐγνοιᾶζομαι νὰ τὸν καταπονέσης, (50)

ἀλλὰ μὴ τὸ καυχᾶσεται ὅτι ἔτρεψεν φουσάτα.»

Καὶ ὁ ἀμιράς ὡς τὸ ἤκουσεν, μακρῆα τὸν ἀποξέβην,

ἔριψεν τὸ κοντάριν του καὶ δάκτυλον τοῦ δείχνει

καὶ μετὰ τοῦ δακτύλου του τοιοῦτον λόγον λέγει: @1

«Ζῆς, νὰ χαίρεσαι, νεώτερε, ἐδικόν σου ἔν' τὸ νίκος.» (55)

Τὸν λόγον οὐκ ἐπλήρωσεν, ἐστράφη ἐντροπιασμένος,

καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς ὑπάει εἰς τοὺς ἐδικούς του.

Καὶ οἱ πέντε ἐκαβαλίκευσαν, 'ς τὸν ἀμιράν ὑπάγουν:

«Ὡ ἀμιρά, πρωταμιρά καὶ πρῶτε τῆς Συρίας,

ὦ ἀμιρά, δοῦλε Θεοῦ, πλήρωσον ὡς μᾶς εἶπες, (60)

καὶ δεῖξε μας τὸ ἀδέλφιν μας νὰ χαροῦν οἱ ψυχές μας.»